

I

‘Heb je dat filmpje gezien dat sinds een paar dagen rondgaat?’

Helemaal in de roes van mijn orgasme wilde ik gaan slapen. Dat kon ik vergeten. In deze wereld klinkt er altijd wel een stem die je met de beste bedoelingen iets verschrikkelijks wil aandoen: je ontneren. Ze gaf niet op: ‘Het staat op bijna alle telefoons in het land. Naar het schijnt was het zelfs even te zien op een tv-zender voordat het werd weggedraaid...’

Geen keus: ik moest wel terugkeren naar de ruimte van mijn slaapkamer, waar het rook naar zweetoksels en sigaretten, maar die vooral gevuld was met een geur die alle andere verstikte, de nadrukkelijke geur van seks, van haar seks. Dat unieke reukmerk zou ik uit duizenden hebben herkend, die geur van haar seks na de liefde, de geur van volle zee, die leek te ontsnappen aan een wieroekvat uit het paradijs... De schemering greep om zich heen. Het was te laat om nog een idee te hebben van de tijd. Nacht.

Toch wilden luide stemmen buiten van geen wijken weten: het wanordelijke koor van volk dat, vermoeid of niet, de lust tot slapen allang was vergaan. Ze praat-

ten, als dat het woord is voor die zinnen zonder kop of staart, die onvoltooide monologen, die onverstaanbare fluisteringen, die schelle kreten, die onwaarschijnlijke opmerkingen, die geniale onomatopeeën, die zeikerige nachtpreken, die treurige liefdesverklaringen, die obscene krachttermen. Praten? Nee, zo kon je het echt niet noemen: ze lieten hun zinnen als moddervette sauzen uit hun mond druipen, in één lange stroom, ook al sloegen ze nergens op, zolang ze er maar uit vloeiden, zolang ze maar dat ene afwendden waar ze als de dood voor waren: de stilte, de verschrikkelijke stilte die elk van hen zou hebben gedwongen zichzelf te zien zoals hij werkelijk was. Ze dronken thee en legden een kaartje, ze dompelden zich onder in verveling en apathie, maar zogenaamd met stijl, met die hypocriete elegantie die onmacht het aanzien verleende van een keuze waarvoor enkelen plechtstatig het woord waardigheid gebruikten. M'n reet. In elke zin, elk gebaar legden ze het volle gewicht van hun bestaan, dat niets woog. De weegschaal van hun lot gaf geen krimp. De wijzer bleef op nul, het grote niets. Het allerergste was nog dat deze doodsstrijd zich niet afspeelde op een prachtig podium dat recht deed aan wat er op het spel stond; nee, dit alles geschiedde in de ultieme anonimiteit van stoffige, smerige, in duisternis verzonken straten. Maar goed ook, want als ze elkaar hadden kunnen zien, zouden ze zich collectief van het leven hebben beroofd. Het was zo al treurig genoeg. Ze wachtten. God alleen wist waarop. Op Godot. Op de barbaren. Op de Tataren. Op de Syrten. Op het moment dat de wilde dieren gingen stemmen. God alleen wist op wie. Elke keer dat een van hen lachte, had ik het gevoel dat hij iets de lucht in schoot, een noodsignaal dat daar boven als een lichtkogel uiteenspatte. Sommigen vinden

dat bewonderenswaardig: kijk ze toch, die brave lieden! Ondanks alles lachen ze! Met hun geloof in het leven tarten ze de dood! Arm maar eerzaam, enzovoort! En we zijn geroerd. We hemelen ze op. We eren ze met imposante, statige borstbeelden. Maar ik zeg: op een voetstuk hijs je alleen de doden, helden of tirannen. Dit nachtvolk bestond uit louter sukkelaars. Had ik het hart de mythe van hun moed door te prikken?

‘Hoorde je wat ik zei?’

‘Ja, je had het over dat filmpje.’

‘Ah, dus je hebt het gezien?’

‘Nee. Ik weet niet over wat voor filmpje je het hebt.’

‘Waarom zeg je dan “dat filmpje”?’

‘Weet ik veel. Automatische reactie.’

‘Je luisterde niet naar me.’

‘Nee, niet echt, sorry. Maar “dat filmpje” hoorde ik wel. Welk filmpje?’

‘Wacht. Ik heb het hier.’

Ze hief haar hoofd op van mijn schouder en was een paar seconden op zoek naar haar telefoon die verdwenen was tussen de kussens, de lakens, het dekbed en de kleren die we eerder in onze haast om te vrijen her en der op het bed hadden laten vallen. Ze vlijde zich weer neer op mijn borst. Het schelle licht van het scherm brandde een moment in mijn ogen terwijl zij op enkele centimeters van onze gezichten de telefoon bediende. En al gauw was er niets anders meer zichtbaar dan het scherm.

‘We beelden hier gewoon de metafoor uit van onze tijd. Een tijd waarin iedereen verblind is en het heldere schijnsel van de technologie ons niet verlicht maar ons netvlies verschroeit, de wereld in een eindeloos duister stort en...’

‘Je bent een intellectueel,’ onderbrak ze me genade-

loos. ‘Misschien is wat je net allemaal zei reuze-interessant. Maar ik snap er niets van. Echt geen moer.’

Ze loog: ze begreep alles wat ik zei. Sterker nog, ze wist bijna altijd te raden, nee, het ging verder, te voorspellen, ja, dat was het, na de eerste zin te voorspellen wat ik allemaal nog meer ging zeggen. Rama. Zo heette ze. Ze had een scherpe, ongetemde geest, een verstand zo briljant dat ze er niet goed raad mee wist en het in gezelschap, uit schaamte of bescheidenheid, altijd beteugelde. Maar ik trapte daar allang niet meer in. Woedend rukte ik haar masker af.

‘Je liegt. Je liegt dat je barst. Dat weet ik.’

‘Dat van die verblinde wereld interesseert geen mens. En als jij kunt zien dat iedereen verblind is, dan is dat omdat je denkt dat je dat zelf niet bent. Maar kun jij wél zien? Echt? Kijk liever hier eens naar.’

Ze startte het filmpje, dat zoals altijd bij amateur-opnames begon met een rommelige mengelmoes van stemmen en beelden: er was geen enkele context, alleen maar stemmen, schimmen, ademgeluiden; de maker van het filmpje was dus niet alleen, maar leek omringd door een woud van mensen; zijn hand trilde, het beeld was niet scherp, maar kwam na een paar seconden tot rust; degene die filmde nam het woord – het was een man – en vroeg, zowel namens zichzelf als namens ons, de kijkers, wat er gaande was, maar hij kreeg geen antwoord. Hij hield zijn arm wat hoger, zodat beter zichtbaar werd wat er om hem heen gebeurde: er was een grote, dichte menigte op de been. In de verte klonken nu luidere stemmen: ‘Naar de begraafplaats! Kom op, naar de begraafplaats!’ ‘Naar de begraafplaats? Waarom?’ vroeg de man. Opnieuw werd het beeld vaag; je merkte dat het tempo van de man die de telefoon vasthield veranderde, dat hij

sneller bewoog, alsof hij het op een lopen had gezet om de menigte bij te houden. ‘Waarom de begraafplaats?’ herhaalde hij, en het klonk als een klaagzang. ‘Waarom de begraafplaats?’ Opnieuw kreeg hij geen antwoord, maar hij bleef voorthouden, en al gauw schreeuwden onbehouden mannenstemmen: ‘Hier is het! Daarzo!’ De man die filmde hield de pas in en zei met een absurd professionele commentaarstem, die klonk alsof hij tegen zichzelf sprak: ‘We zijn op de begraafplaats, ik probeer wat dichterbij te komen.’ Daarop baande hij zich een weg door de samengeschoolde menigte, gebruikte zijn ellebogen (je hoorde boze stemmen die luid protesteerden), verontschuldigde zich, maar hij bleef doorlopen, botste tegen mensen op, duwde ze met zijn schouder opzij. Opeens was er een heftige beweging zichtbaar op het scherm, dat daarna een paar seconden zwart bleef. ‘Zijn telefoon was gevallen,’ zei Rama, ‘maar het gaat zo weer verder.’ En inderdaad, daarna ‘hadden we weer beeld’, om die lelijke uitdrukking te gebruiken. De maker van het filmpje leek te zijn aangekomen op een plek waar hij niet verder kon omdat de menigte te dicht opeengepakt stond.

Je hoorde hem geschrokken reageren, hij hield zijn telefoon boven de hoofden, en toen verscheen op het scherm, een paar meter verderop, omgeven door een muur van mannen, een graf dat door twee potige, met scheppen gewapende kerels werd uitgegraven, een graf dat al behoorlijk diep was, als een gapende wond in het vlees van de aarde, en daaromheen, afgezien van die twee kerels, geen mens die zich nog verroerde: de omstanders leken als aan de grond genageld rond dat gat te staan, zwijgend, ernstig, alsof hier een van hun ouders of hun eigen lichaam, hun eigen ziel begraven werd. Zelfs de

hand van de filmer leek te zijn versteend: hij trilde niet meer en alles was nu strak en scherp in beeld. De mannen groeven met de bezetenheid van schatgravers die hun buit binnen handbereik wisten, de een met ontbloot bovenlijf, de ander met openhangend hemd, dat zo doorweekt was van het zweet dat het aan zijn huid plakte; ze ademden zwaar; om beurten kwamen hun scheppen boven, vol aarde en woede; de kuil werd steeds breder, steeds dieper, totdat een van de twee zei: 'Het is goed zo!' En alsof die zin het teken was waarop iedereen had gewacht, kwam de meute opnieuw, maar nu nog woester en uitzinniger in beroering: diep in het graf en in de menigte leek iets monsterlijks verscholen te liggen. Opeens klonken er schreeuwende stemmen: 'Haal hem eruit! Hij begint te rotten, wat een lucht! De stank van de zonde! De stank van het geslacht van zijn moeder, dat hij nooit had mogen verlaten!'

Voordat ik begreep wat er werd bedoeld, zag ik hoe een van de twee kerels naast het graf was neergeknield, hoe zijn blote bovenlijf met gezwollen spieren in het gat hing. Een paar seconden later kwam hij er weer uit: eerst zijn hoofd en schouders, vervolgens zijn armen, en daarna, ja, ik zag het goed, doemden de contouren op van iets wat de grafdelver met zijn handen uit de kuil probeerde te trekken; die andere vent schoot hem te hulp; ze trokken, kreunden, vloekten. Stukje bij beetje kwam het voorwerp uit de grond tevoorschijn, als een zware kist die daar al duizend jaar begraven lag; hijgend, met een mengeling van afschuw en genot, stond de menigte toe te kijken; ik hoorde een aantal keren 'Allahoe akbar! Allahoe akbar!'; zelfs de filmer riep het. De twee mannen trokken nog steeds aan het voorwerp, dat nu bijna uit het gat bevrijd was; het leek wel een groot stuk in witte stof gewikkeld

dood hout; ze trokken, nog één krachtsinspanning, als de laatste slag van de houthakkersbijl voordat de baobab ter aarde stort, en daar dook het lijk op uit de kuil, begeleid door een intens en onmenselijk rumoer, waarin angstkreten versmolten met Koranverzen en scheldtirades. Het opgegraven lijk viel neer op de grond, het stof stoof op; vervuld van ontzetting en machteloze woede sloot ik mijn ogen, maar het filmpje ging verder, speelde in op mijn morbide nieuwsgierigheid, en ik deed ze weer open.

Het beeld werd steeds chaotischer, schoot alle kanten op, wervelde rond. De menigte had zich opnieuw in beweging gezet, maar bewoog niet echt meer als één man. Wel bleef op het scherm voortdurend, als een oriëntatiepunt, een witte vlek te zien: de lijkwade die zich afwikkelde terwijl het lichaam van de begraafplaats werd weggesleept; de filmer volgde het lijk op de voet, haalde de mannen in die het woedend en zonder pardon voorttrokken; de overledene werd door het stof gesleurd, bijna ontdaan van zijn lijkwade; je kon zien dat de dode nog maar door een dun laagje werd beschermd. Enkele seconden later aanschouwde ik, onder het hese en tevreden gehijg van de mannen, het naakte lichaam van de dode en zijn vooruitstekende geslachtsdeel; ik deed mijn ogen dicht om aan dat beeld te ontkomen, maar achter mijn gesloten oogleden zag ik hem des te duidelijker, zo dood, zo naakt, een volkomen inwendig beeld dat zich aan mijn neuronen hechtte, dat door mijn verbeelding werd uitvergroot en van gruwelijk heldere details werd voorzien; ik opende mijn ogen weer, net op tijd om te zien hoe het lichaam, begeleid door verwensingen en vette fluimen, uit de begraafplaats werd gegooid, waarop het filmpje abrupt ophield, of Rama had het stopgezet, dat weet ik niet meer.

Enkele ogenblikken bleven we zwijgen. Zelfs de stemmen buiten leken stilgevallen. Het was zo'n stilte die je liever niet liet voortduren maar ook niet durfde te verbreken, omdat je het idee had dat elk van beide opties alleen maar op ellende kon uitlopen. Toch moest er iets gezegd worden. Rama waagde het erop: 'Nou? Dat komt binnen, hè?'

'Waar is dat gebeurd?'

'Hier, in Dakar. Ik ben er nog niet achter op welke plek precies. Maar het is gebeurd, daar gaat het om.'

Ik haalde mijn schouders op. Ik had niet de moed of de behoefte om nog iets te zeggen. Mijn keel was droog en mijn tong voelde zwaar. Mijn borst klonk hol. Ik kwam overeind, liep naar het raam en stak een sigaret op. Langzaam vormden de lachsalvo's opnieuw hun donkere constellatie aan de hemel. Ik vroeg me af waarom Rama me dat had laten zien. Ze wist wel dat ik liever niet naar geweld keek, niet omdat ik zo teerhartig was, maar om de eenvoudige reden dat ik een hekel had aan de primitieve fascinatie die het bij me oproep. Er welde een misselijk gevoel in me op, dat door de sigaret werd versterkt. Ik werd bevangen door een drukkende loomheid, die ik tevergeefs trachtte te verdrijven door me te verliezen in de aanblik van de in duisternis gehulde huizen.

'Kom,' zei ze uiteindelijk.

Ik wist precies wat de toon waarop ze me uitnodigde betekende. Vol weerzin (maar het vlees is zo zwak) wierp ik de peuk weg, en ik ging bij haar liggen. Ze begon me te strelen. Ik kon het niet verbergen: ik was nog ontdaan, van slag. Het beeld van het lijk dat uit het graf oprees legde een knoop in mijn maag. Rama's lichaam was me opeens vreemd. Ik voelde me onhandig en onbeholpen. Ik was even vergeten hoe je de liefde bedrijft. Maar dat

geheugenverlies was van korte duur: de herinnering lag verscholen in handen, blik, adem, huid, lippen. Het was er zo een die je niet kwijt kunt raken, tenzij je jezelf verliest. Mijn begeerte keerde na een paar minuten terug, veel te snel, als het aan mijn morele principes lag (maar ik had ze weleens willen zien, die principes, als ze tegen Rama's naakte, warme lichaam gevlijd lagen, tegen haar billen, zo strak gebald als de vuisten van een bokser die revanche wil, haar kleine borsten, zo zacht en gerieflijk als verenbollen)... Ik kwam klaar als een heilige die in een mystieke extase zijn transfiguratie beleefde.

Je ergens kapot van schrikken, er diep door geschokt zijn en je vlak daarna overgeven aan genot en het hele drama vergeten: alleen een mens is in staat om beurtelings of misschien wel tegelijkertijd de broer van een monster en de zus van een engel te zijn. Geen enkele vorm van oprecht fatsoen beklijft. Of misschien ben ik de enige die zo is.

Ik herinner me – ik studeerde nog in Frankrijk – dat ik me een paar minuten nadat ik had vernomen dat mijn moeder was overleden kapot van verdriet in de armen van mijn toenmalige vriendin stortte. Manon heette ze en ik was bij haar toen mijn vader belde. Ze hoorde tegelijk met mij die onheilstijding die geen mens op aarde wil ontvangen, ook al weten we dat er niet aan te ontkomen valt. Manon troostte me, terwijl ik me als een kind tegen haar borst aan drukte en haar blouse doorweekte met mijn smart. Een hele poos bleven we zo liggen. Het was winter, een paar dagen voor Kerstmis. De brandende vlam van de kou tegen mijn botten, de zwarte lijkwade van de nacht die voortijdig over de wereld was geworpen, de weemoed die me altijd had vergezeld in dat seizoen – het versmolt allemaal met mijn verdriet om dat ver-

schrikkelijke en toch zo eenvoudige feit: mijn moeder was dood.

Ik had langdurig in Manons armen liggen huilen. En toen opeens, nog steeds in tranen, in een opwelling die me verraste en tegelijkertijd verbijsterde, maar die ik niet kon weerstaan, begon ik haar borsten en de binnenkant van haar dijen te strelen, en voelde ik het verlangen haar uit te kleden. Opeens had ik de even waanzinnige als duistere drang haar daar ter plekke te neuken als nooit tevoren. Eerst wilde ze niet. Maar wie kan iemand die net gehoord heeft dat zijn moeder is overleden een beetje vertroosting weigeren? Uiteindelijk zwichtte ze. Ik weet niet of dat uit verdorvenheid, medelijden, christelijke naastenliefde of echte liefde was. Uit angst? Was ze bang dat ik haar, verblind door woede, met geweld zou nemen? Haar zou verkrachten? Heb ik haar verkracht? Dat vraag ik me nu pas af. Mijn God... Ik heb haar daarna niet meer gezien.

Maar het feit blijft dat die nacht, de nacht waarin ik hoorde dat mijn moeder was overleden, voor mij ook een geweldige liefdesnacht met Manon is geweest. Eén en dezelfde nacht was het, waarin de pijn, die eindeloze pijn, zich zozeer vermengde met fysieke lust dat mijn ziel na afloop uitgeput was, bijna dood, maar ook bevestigd in wat naar mijn idee ten grondslag lag aan mijn menszijn: tragiek. Of beestachtigheid. Toch was ik zelfs in die beestachtigheid slechts een mens, een nietig, gebroken mens, ellendig, ongelukkig en verweesd. Ik had het verdiend die avond te sterven. Was ik toen maar gestorven. Ik zou blij zijn geweest. Dan zou ik mijn moeder hebben teruggezien.

Hier waren we dan, in het hart van de nacht. Het klopte trager en trager, alsof de wereld over een paar